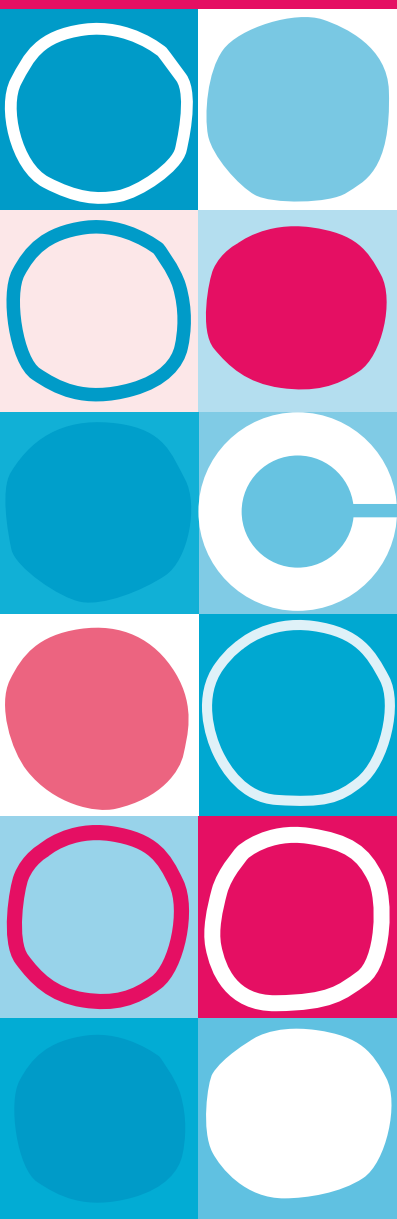

Učni načrt

GIMNAZIJA

LATINŠČINA

Učni načrt

GIMNAZIJA

LATINŠČINA

Splošna, klasična, strokovna gimnazija

OBVEZNI PREDMET, IZBIRNI PREDMET, MATURA (455 UR)

Učni načrt

LATINŠČINA

Gimnazija; Splošna, klasična gimnazija

Obvezni predmet, izbirni predmet, matura (455 ur)

Predmetna komisija:

mag. **Gregor Pobežin**, Gimnazija Poljane; Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Oddelek za zgodovino, predsednik

dr. **Matej Hriberšek**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za klasično filologijo, član

Katja Pavlič Škerjanc, Zavod za šolstvo RS, članica

Aleksandra Pirkmajer Slokan, OŠ Prežihov Voranc, Ljubljana, članica

Tomaž Kremžar, Zavod sv. Stanislava, član

Nataša Homar, Gimnazija Poljane, članica

Avtorja:

mag. **Gregor Pobežin**, Gimnazija Poljane; Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Oddelek za zgodovino

Katja Pavlič Škerjanc, Zavod RS za šolstvo

Recenzenta:

dr. **Matej Hriberšek**, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za klasično filologijo

Nataša Homar, Gimnazija Poljane

Pri posodabljanju učnega načrta je Predmetna komisija za posodabljanje učnega načrta za latinščino izhajala iz veljavnega učnega načrta za latinščino iz leta 1998, upoštevala je mnenja in nasvete učiteljev, svetovalcev in drugih strokovnjakov ter doslej objavljena dela slovenskih in tujih avtorjev v zvezi s poukom latinščine.

Izdala: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo

Za ministrstvo: dr. **Milan Zver**

Za zavod: mag. **Gregor Mohorčič**

Uredila: **Nataša Purkat**

Jezikovni pregled: **Mateja Tušek**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:811.124

POBEŽIN, Gregor

Učni načrt. Latinščina [Elektronski vir] : gimnazija : splošna, klasična gimnazija : obvezni predmet, izbirni predmet, matura (455 ur) / predmetna komisija Gregor Pobežin, Matej Hriberšek, Katja Pavlič Škerjanc. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo, 2008

Način dostopa (URL): http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_LATINSCINA_gimn.pdf

ISBN 978-961-234-690-4 (Zavod RS za šolstvo)

1. Hriberšek, Matej 2. Pavlič Škerjanc, Katja
239211520

Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008.

Kazalo

1 OPREDELITEV PREDMETA	5
2 SPLOŠNI CILJI/KOMPETENCE	7
3 CILJI IN VSEBINE	9
3.1 Jezik	10
3.1.1 Fonetika	10
3.1.2 Morfologija	10
3.1.3 Sintaksa	15
3.1.3.1 Sintagmatika	15
3.1.3.2 Sintaksa stavka	18
3.2 Kultura in civilizacija	20
3.2.1 Književnost	20
3.2.2 Kulturno-civilizacijske teme	24
4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/REZULTATI	26
5 MEDPREDMETNE POVEZAVE	28
6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	30
6.1 Besedišče	31
6.2 Slovnica	31
6.3 Književnost in kulturno-civilizacijske teme	32
6.4 Domače delo	32
7 VREDNOTENJE DOSEŽKOV	33

1 OPREDELITEV PREDMETA

V času globalizacije in vse intenzivnejšega mednarodnega povezovanja na vseh ravneh življenja dobiva znanje jezikov vse večji pomen. V tem oziru latinščina težko konkurira sodobnim jezikom, ki so medij vsakdanje komunikacije, saj se dandanes ne uporablja kot sporazumevalni jezik, zato se o njej dostikrat govori kot o mrtvem jeziku. A to je le delno res, kajti latinščina je bila živa tudi po koncu antike, skozi ves srednji vek in obdobje humanizma, ko je bila *lingua franca*, uradni sporazumevalni jezik Cerkve, znanosti, šolstva, pogosto visoke politike in pogovorni jezik izobražencev (čeprav so jo kot sporazumevalni jezik začeli izpodrivati porajajoči se sodobni jeziki), pa vse do novega veka. Ker sta bila latinski jezik in kultura stoletja vezni člen prostora, ki je bil pod oblastjo Rimljanov, je latinščina zlasti s svojim besedjem, delno pa tudi z jezikovno ureditvijo pustila precejšen pečat na številnih svojih »dedičih«, jezikih, ki so se oblikovali v tem prostoru, kar ji daje še posebno kulturno-civilizacijsko in kulturno-povezovalno vrednost. Zato znanje latinščine zelo pomaga pri učenju in razumevanju tistih evropskih jezikov, s kulturami katerih smo kulturno-civilizacijsko in geografsko povezani: angleščine, nemščine, francoščine, italijanščine, španščine idr. Časovno latinščina ni omejena z le antiko, kajti latinski sta tudi književnost srednjega veka in večina humanistične književnosti. Tudi v novem veku je pustila svoj pomemben pečat v kulturi, znanosti (znanstvena latinščina, mešanica latinščine in grščine, s katero se je oblikovala terminologija večine sodobnih naravoslovnih, družboslovnih in humanističnih ved) in celo politiki novega veka tja do sredine 19. stoletja.

Cilj pouka latinščine ni govorna komunikacija, kot pri sodobnih tujih jezikih, ampak branje, razumevanje in interpretiranje besedil rimske in poznejše latinske književnosti, spoznavanje antične (deloma tudi srednjeveške) kulture in civilizacije ter njihovih vplivov na evropske jezike, kulture in književnosti. Pouk se tesno povezuje tudi s spoznavanjem grških kulturnih, književnih in civilizacijskih dosežkov, ki jih je rimska civilizacija prevzemala, se po njih zgledovala, bogatila in končno z njimi povezala v nerazdružljivo celoto, ki jo danes označujemo kot antika, obe kulturi tega obdobja pa sta postali kulturno-civilizacijski temelj sodobne zahodne in vzhodne Evrope. Antika; humanizem; človek kot vrednota; jezik kot vrednota ter sredstvo komunikacije in interakcije; razumevanje preteklosti; sprejemanje in razumevanje drugačnosti in podobnosti. Pouk latinščine poskuša s svojimi učnimi cilji in vsebinami ter medpredmetnim povezovanjem osmisliti tudi te pojme in spodbuditi dijaka k razmišljanju o njih. Latinščina je v tem učnem procesu glavni medij.

Vzgojno-izobraževalnih vrednosti latinščine so se šolniki zavedali v vseh obdobjih od konca antike; učenje latinščine z njeno strogo ureditvijo je že od nekdaj veljalo za šolo logičnega mišljenja. Skupne točke živih jezikov in latinščine so urjenje, ki je pri latinščini omejeno na razumevanje in obvladovanje oblikoslovnih zakonitosti (na osnovi ponavljanja naučenih vzorcev), ter učenje, obvladovanje in razumevanje besedišča; tako dijak uri spominske zmožnosti. Latinska slovnica, ki temelji predvsem na zgledih in merilih klasičnega obdobja rimske književnosti, je že od nekdaj pojem strogih slovničnih pravil, ki privzgamajo natančnost in doslednost. Kljub zahtevni

jezikovni strukturi in strogim pravilom latinskega jezika pouk zahteva in razvija tudi abstraktno mišljenje, ki še posebej pride do izraza ob vrhuncu pouka latinskega jezika, tj. ob spoznavanju rimske in latinske književnosti, prevajanju izbranih odlomkov različnih avtorjev ter spoznavanju kulturno-civilizacijskega okvirja in časa, v katerem je neko delo nastalo. Pouk latinščine se tesno navezuje na pouk drugih jezikov, saj omogoča medjezikovno primerjavo; lastnosti in pravila latinskega jezika ter jezikovne pojave v njem lahko primerjamo z materinščino in sodobnimi tujimi jeziki, v njih ugotavljamo podobnosti in razlike in jih razčlenjujemo, s tem pa poglobljamo razumevanje latinščine in utrjujemo njeno znanje, hkrati pa izboljšujemo tudi kakovost znanja drugih jezikov, kar krepi dijakovo jezikovno samozavest. Izjemnega pomena pa je poznavanje latinske leksike, ki omogoča lažje delo z latinskimi besedili, olajšuje učenje, razumevanje in obvladovanje precejšnjega dela besedišča tujih jezikov ter pogloblja razumevanje številnih tujk latinskega in grškega izvora, bodisi v vsakdanjem besedju bodisi v strokovni terminologiji različnih ved in strok; poznavanje tujk in njihovega izvora bistveno olajšuje razumevanje strokovne terminologije pri drugih učnih predmetih.

Latinščina je kot šolski predmet uvrščena v kategorijo tujih jezikov, vendar jo njeni učni cilji in vsebine določajo kot samostojno in svojevrstno podkategorijo, ki presega tradicionalno predmetno razdrobljenost in specializiranost znanj. Učni cilji in vsebine latinščino opredeljujejo kot interdisciplinarni predmet, v katerem se prepletajo in povezujejo jezikovni in književni pouk ter pouk zgodovine, in sicer tako v snovnih kot tudi metodoloških in didaktičnih prvinah. Učenje latinščine zato razvija sposobnost holistične obravnave pojavov in spodbuja razvoj integrativnega mišljenja. To dokazujeta njena vloga v kulturno-civilizacijski zgodovini evropskega človeka in njen pomen v sodobni šoli.

2 SPLOŠNI CILJI/ KOMPETENCE

S splošnimi cilji opredelimo namen učenja in poučevanja latinščine. Dijak naj pri pouku latinščine:

- spozna fonetične, morfološke, sintaktične in stilistične zakonitosti latinskega jezika;
- pridobi besedni zaklad, s katerim lahko samostojno interpretira lažja izvirna besedila iz različnih obdobj antike in pozne antike;
- spozna osnovno terminologijo z različnih predmetnih področij;
- razvije sposobnost prepoznavanja posebnih razmerij v latinski stavčni periodi in odstopanj od običajne semantične rabe v klasični dobi pri poznejših avtorjih;
- razvije sposobnost prenašanja jezikovnega znanja, pridobljenega pri latinščini, na druge jezike; ob zakonitostih latinskega jezika tako spoznava splošne jezikovne zakonitosti ter jih na vseh ravneh aplicira na učenje materinščine in sodobnih tujih jezikov;
- spoznava rimsko književnost in antično civilizacijo, bodisi med jezikovnim poukom ob branju izvirnih besedil bodisi s predpisanim branjem v slovenskem prevodu;
- spoznava vrednote antike, ki so bistveno oblikovale sodobno evropsko in slovensko kulturo in civilizacijo.

Kompetence so opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, ki ustrezajo nekaterim okoliščinam.¹ Pouk latinščine kot eden temeljnih izobraževalnih predmetov v klasični gimnaziji razvija specifično, posledično pa tudi splošno jezikovno kompetenco, ki je nepogrešljiva za kakovostno ustno in pisno komunikacijo ter bistveno pripomore k posameznikovemu dojemanju jezika kot enega osnovnih človekovih izraznih sredstev.

Jezikovna kompetenca je sposobnost uporabe jezika za reševanje različnih temeljnih problemov; poleg sposobnosti interpretacije besedila vključuje sposobnost dojemanja kulturnih razlik med lastnim in tujim kulturno-civilizacijskim okoljem. Pri tem je bistvenega pomena, da je intuitivnim procesom reševanja jezikovnih problemov dodana dimenzija jezikovnih zakonitosti. Jezikovna kompetenca vključuje:

- komparativno in kontrastivno analizo ter sintezo jezikovnih pojavov in posledično sposobnost samostojnega in ustvarjalnega razmišljanja o jeziku;
- razumevanje soodvisnosti kulturnih in civilizacijskih pojavov v prostoru in času;
- sklepanje med posameznimi pojmi, njihovo abstrakcijo ali konkretizacijo;
- uporabo različnih virov (slovníc, slovarjev, sekundarnega gradiva) pri usvajanju novih jezikovnih ali literarnih vsebin, izvajanju različnih jezikovnih operacij ali reševanju problemov.

Poleg jezikovne kompetence lahko učitelj zlasti ob odpiranju različnih vprašanj ali problemov ter branju relevantnih odlomkov literarnih del antičnih, poznoantičnih in humanističnih piscev sodeluje tudi pri razvoju drugih kompetenc, med katerimi so:

- kritičnost in objektivnost ter strpen odnos do drugačnosti;

¹ Uradni list EU 394/10 (2006).

- intelektualna skepsa kot temelj kritičnega in objektivnega presojanja;
- zavest o svobodi mišljenja ter samostojnost v razmišljanju in delu;
- moralne odlike, humana etična načela;
- razumevanje in sprejemanje drugačnih miselnih vzorcev ter preseganje miselnih stereotipov.

Ob vsem tem se dijaki navajajo sprejemati odločitve in prevzemati odgovornost zanje. Krepijo svoje spoznavne sposobnosti, zlasti logično in abstraktno mišljenje, ob spoznavanju splošnih jezikovnih zakonitosti sočasno razvijajo jezikovno samozavest. Odkrivajo in razvijajo svoje učne strategije in se usposablajo za samostojno iskanje informacij oziroma rabo virov ter za samostojno razumevanje in obdelavo podatkov. Pridobijo dobre delovne navade, zlasti sistematičnost in natančnost, ter pozitiven odnos do znanja in učenja. Učenje sprejmejo kot vseživljenjski proces.

3 CILJI IN VSEBINE

Cilji in vsebine so urejeni po tematskih sklopih in ne odražajo časovne razporeditve snovi. Obseg ur po posameznih vsebinah ni vnaprej določen; o individualni razporeditvi posameznih učnih sklopov se učitelji dogovarjajo znotraj šolskega aktiva učiteljev latinščine. Obseg učnih ur, namenjenih za obravnavo posameznih vsebinskih sklopov, je mogoče opredeliti le s približnimi medsebojnimi razmerji, vendar so ta bolj usmeritvena kot obvezujoča. Soodvisnost učnih vsebin vseh navedenih sklopov je tolikšna, da bodo povečini obravnavani sočasno, spreminjala se bo le prioriteta njihove obravnave. Dijak bo, denimo, nekaj izvedel o rimski književnosti že v uvodni predstavitvi predmeta na začetku 1. letnika ter ob vsakem izvornem citatu oziroma srečanju z imenom avtorja, saj naj bi bil ta vedno postavljen v prostor (književno zvrst) in čas (literarno obdobje). Spoznaval jo bo tudi ob prirejenih odlomkih iz izvirnih besedil, ki naj spremljajo učenje skladnje. Književnost pa bo časovno in vsebinsko bolj strnjeno obravnavana v 3. in 4. letniku ob branju in vrednotenju izvirnih besedil, saj bodo dijaki tedaj usvojili že vsa predpisana znanja iz slovnice.

Tematski sklopi vključujejo obravnavo nove snovi (splošnih znanj, posebnih znanj), utrjevanje, uporabo različnih gradiv (slovarja, komentarjev besedil) in informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT), preverjanje in ocenjevanje. Cilji in vsebine so postavljeni tako, da pri obravnavi novih pojmov in vsebin znotraj sklopa in med sklopi izhajajo iz prej osvojenih ciljev in vsebin, jih nadgradijo in poglobijo. Cilji sklopov vodijo v razumevanje bistvenih jezikovnih in literarno-zgodovinskih pojmov in vsebin. Učitelji in učiteljice strokovno avtonomno v letni pripravi in pripravi na pouk predvidijo obseg časa za doseganje ciljev glede na zmožnost dijakov ter izbrane načine poučevanja, preverjanja in ocenjevanja. Prav tako v svoji letni pripravi in pripravi na pouk razporejajo zaporedje ciljev, vključujejo kompetence in cilje medpredmetnih področij ter cilje kroskurikularnih tem.

Učni načrt navaja delitev znanj na *splošna znanja* in *posebna znanja*.

Splošna znanja so opredeljena kot temeljna znanja pri predmetu latinščina, namenjena vsem dijakom, ki so vključeni v program klasične gimnazije, zato jih mora učitelj obvezno obravnavati. *Posebna znanja* opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj obravnava glede na zmožnosti in interes dijakov ter strokovne zahteve programa. Širitve in poglobljanja, ki presegajo opredeljene standarde znanja, so namreč v pristojnosti učitelja, ki ima dovolj strokovne avtonomije, da program individualizira za posamezne oddelke oz. skupine dijakov ali posamezne dijake.

Ne glede na dane zmožnosti pri rednem pouku morajo dijaki, ki so vključeni v maturitetne priprave, usvojiti tudi *posebna znanja*.

Poleg splošnih posebnih znanj lahko učitelj pripravi tudi *izbirne vsebine*, ki presegajo določeno raven znanja latinščine in poznavanja antičnih kulturno-civilizacijskih vsebin. Obravnavamo jih

zgolj v primeru, ko nam realizacija učnega procesa časovno dopušča tako poglobljeni pristop. Izjemoma se lahko izbirne vsebine izvajajo med poukom, sicer pa na krožkih, ekskurzijah, projektnih tednih, delavnicah, predavanjih itn.

V poglavju Cilji in vsebine so splošna znanja zapisana v pokončnem tisku, posebna znanja pa v *ležečem tisku*.

3.1 Jezik

3.1.1 Fonetika

Cilji

Dijak/dijakinja:

- spozna latinsko abecedo;
- spozna zakonitosti klasične in tradicionalne izgovorjave in njune časovne okvire;
- spozna pravila naglaševanja latinskih besed na podlagi pravil klasične latinščine.

Vsebine

- Latinska pisava,
- klasična izgovorjava,
- tradicionalna izgovorjava,
- latinski naglas,
- kvantiteta zlogov,
- pravila latinskega naglasa.

3.1.2 Morfologija

SAMOSTALNIK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih samostalnikov (jih sklanja in analizira njihove oblike);
- zna uporabljati samostalnike v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Kategorije samostalnika (sklon, število, spol),
- sklanjatve:
- prva (a-) sklanjatev:
 - paradigma,
 - posebnosti v sklonu, spolu in številu;

- druga (o-) sklanjatev:
 - paradigma,
 - posebnosti v sklonu, spolu in številu;
- tretja (mešana) sklanjatev:
 - paradigma,
 - posebnosti v sklonu, spolu in številu;
- četrta (u-) sklanjatev:
 - paradigma,
 - posebnosti v sklonu in spolu;
- peta (e-) sklanjatev:
 - paradigma,
 - posebnosti v sklonu, spolu in številu.

Didaktična priporočila

Gl. skupna didaktična priporočila za obravnavo samostalnika in pridevnika v vsebinskem sklopu Pridevnik.

PRIDEVNIK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih pridevnikov (jih sklanja in stopnjuje ter analizira njihove oblike);
- zna uporabljati pridevnike v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Kategorije pridevnika (sklon, število, spol; stopnja),
- sklanjatve,
- paradigme
 - prva in druga (a-/o-) sklanjatev,
 - tretja (mešana) sklanjatev,
 - zaimenski pridevniki;
- stopnjevanje.

Didaktična priporočila

Dijaki spoznajo vseh pet latinskih sklanjatev; samostalnike in pridevnike spoznavajo sočasno pri obravnavanju posameznih sklanjatev. Že pri obravnavi samostalnikov prve (a-) sklanjatve je treba poudariti posamezne sestavine samostalniške besede (osnovo, končnico) in ta spoznanja smiselno aplicirati na nadaljnjo obravnavo naslednjih sklanjatev. Dijaki poznajo samo tiste posebnosti v kategorijah in rabi samostalnikov, s katerimi se seznanijo iz besedišča obvezno obravnavanih besedil.

Pri drugih posebnostih naj se učitelj omeji na posebnosti, ki so v literaturi dokazano pogostejše. *Predlagamo medpredmetno povezovanje s slovenščino (sklanjatve samostalnikov in pridevnikov).* Priporočamo obravnavo vsebin v 1. letniku (vsaj do vključno samostalnikov in pridevnikov mešane sklanjatve), stopnjevanje pridevnikov v 2. letniku.

ZAIMEK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih zaimkov (jih sklanja in analizira njihove oblike);
- zna uporabljati zaimke v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Vrste zaimkov:
 - osebni zaimki,
 - svojilni zaimki,
 - kazalni zaimki,
 - oziralni zaimki,
 - vprašalni zaimki,
 - nedoločni zaimki (nemo, nihil, nullus, neuter, aliquis, quidam);
- kategorije;
- paradigme.

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin upoštevamo bodisi predznanje dijakov iz osnovne šole bodisi predznanje, ki so ga pridobili pri pouku slovenščine v gimnaziji. Poudarimo dejstvo, da je to pronominalna deklinacija s posebnimi končnicami. *Predlagamo medpredmetno povezovanje s slovenščino (sklanjatve zaimkov) in tujimi jeziki.* Priporočamo obravnavo vsebin v 1. letniku (osebnih, svojilnih, kazalnih, oziralnih, vprašalnih), obravnavo nedoločnih zaimkov lahko tudi v 2. letniku.

ŠTEVNIK

Cilji

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih števnikov (jih sklanja in analizira njihove oblike);
- zna uporabljati števnik v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Vrste števnikov
 - glavni števnik;
 - vrstilni števnik.

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin upoštevamo bodisi predznanje dijakov iz slovenščine in tujih jezikov iz osnovne šole bodisi predznanje, ki so ga pridobili pri pouku slovenščine in tujih jezikov v gimnaziji. Posebej obravnavamo sklanjatev prvih treh glavnih števnikov in poudarimo razliko med slovenskimi glavnimi števnikami ter njihovo sklonsko vezavo s števnim samostalnikom ter latinskimi glavnimi števnikami. Dijaki delilne in prislovne števnike prepoznajo s slovarjem in slovnico.

GLAGOL

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih glagolov (jih sprega in analizira njihove oblike);
- zna uporabljati glagole v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Kategorije osebnih (finitnih) oblik (oseba, število, čas, naklon, način; vid; prehodnost);
- kategorije neosebni (infinitnih) oblik (število, čas, način; vid; prehodnost; sklon, spol);
- tvorjenje:
 - sestavljene in nesestavljene oblike,
 - osnove (prezentova, perfektova, supinova),
 - obrazila;
- spregatve:
 - prva (a-) spregatev:
 - paradigma,
 - aktivni glagoli,
 - deponentniki;
 - druga (e-) spregatev:
 - paradigma,
 - aktivni glagoli,
 - deponentniki,
 - poldeponentniki;
 - mešana spregatev:
 - paradigma,
 - aktivni glagoli,
 - deponentniki,
 - poldeponentniki;
 - četrta (i-) spregatev:
 - paradigma,
 - aktivni glagoli,
 - deponentniki;
 - posebni glagoli:
 - anomalni glagoli: sum, fero, eo in njihove zloženske; volo, nolo, malo, fio,
 - defektivni glagoli: coepi, memini, odi, aio, inquam,
 - brezosebni glagoli (kolikor jih dijak spozna z besediščem obvezno obravnavanih besedil).

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin upoštevamo predznanje dijakov iz osnovne šole. Že pri obravnavi prve (a-) spregatve opozorimo na dve časovni debli ter obdelamo sistem aktivnih končnic in razložimo sistem tvorbe latinskih glagolov (osnova, končni samoglasnik oz. soglasnik osnove, vezni samoglasnik, končnica). Predlagamo medpredmetno povezavo s slovenščino in tujimi jeziki (sistem časov). Priporočamo obravnavo snovi v 1. letniku (vsaj aktivne oblike vseh spregatev, vse čase

prezentove osnove in perfekt) in 2. letniku (aktivne oblike pluskvamperfekta in futura II, pasivne oblike ter pretvorba aktiv → pasiv in obratno). Supin na –u dijaki prepoznajo s slovarjem in slovnico.

PRISLOV

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti latinskih prislovov (jih sklanja in analizira njihove oblike);
- zna uporabljati prislove v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu ter jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- Vrste prislovov
 - prvotni prislovi (adverbia primitiva),
 - tvorjeni prislovi (adverbia derivativa):
- tvorjenje;
- stopnjevanje prislovov.

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin upoštevamo predznanje dijakov iz osnovne šole. Pri tvorjenih prislovih naj učitelj opozori na posamezne izjeme, vendar naj se glede na oceno sposobnosti dijakov omeji na smiselne pogostejše primere. Stopnjevanje prislovov naj naveže na stopnjevanje pridevnikov.

PREDLOG

Cilj

Dijak/dijakinja:

- zna uporabljati latinske predloge in jih prepoznavati v izvirnem besedilu.

Vsebine

- predlogi s tožilnikom: ante, apud, ad, circa, contra, inter, extra, intra, ob, post, praeter, prope, propter, per, supra, trans;
- predlogi z ablativom: a /ab, cum, de, e /ex, sine, pro;
- predlogi s tožilnikom ali ablativom: in, sub;
- predlogi v postpoziciji z rodilnikom: causa, gratia.

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin upoštevamo predznanje dijakov iz slovenščine iz osnovne šole, *predlagamo tudi medpredmetno povezavo s slovenščino in tujimi jeziki*. Priporočamo obravnavo v 1. letniku.

VEZNIK

Cilj

Dijak/dijakinja:

- zna uporabljati latinske veznike in jih prepoznavati v izvirnem besedilu.

Vsebine

- priredni vezniki
 - vezalni: et, -que, atque /ac, neque /nec, etiam, quoque, non modo ... sed etiam;
 - ločni: aut, vel, sive;
 - protivni: sed, autem, at, tamen;
 - vzročni: nam, enim;
 - sklepalni: ergo, igitur, itaque, propterea, inde, quare, quam ob rem.
- podredni vezniki
 - namerni: ut, ne, neve;
 - vzročni: cum, quod, quia, quoniam;
 - dopustni: quamquam, etsi, tametsi, etiamsi, quamvis, ut, cum, licet;
 - pogojna: si, nisi;
 - posledični: ut;
 - časovni: cum; dum, donec, quoad, quamdiu; priusquam, antequam; postquam; simul, simulac, simulatque, cum primum, ut (primum), ubi (primum).

Didaktična priporočila

Obravnavo vsebin navežemo na obravnavo sorodnih vsebin iz slovenščine in tujih jezikov. Obravnavo prirednih veznikov priporočamo v 1. in 2. letniku, obravnavo podrednih pa v 2. (vzročnih quod, quia, cum; časovnih cum, dum, donec) in 3. letniku.

MEDMET

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna pomen tistih latinskih medmetov, ki jih spozna v besedišču obravnavanih besedil.

3.1.3 Sintaksa

3.1.3.1 Sintagmatika

RABA SKLONOV

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna pomen in osnovne funkcije latinskih sklonov, tako da jih zna pravilno uporabljati;
- prepozna, razume in zna v latinščini poimenovati mesto in kraj s predložnimi besednimi zvezami in skladom krajevnih imen.

Vsebine

- zvalnik;
- roditeljski
 - roditeljski kot povedkovo določilo (civium est),
 - osebkov in predmetni roditeljski,
 - roditeljski lastnosti;

- dajalnik
 - dajalnik posestnika,
 - dajalnik povzročitelja,
 - dajalnik namena in interesa;
- tožilnik
 - tožilnik raztezanja v času in prostoru;
- ablativ
 - ablativ ločevanja (egeo, careo, libero),
 - ablativ izvora,
 - primerjalni ablativ,
 - ablativ sredstva (utor, potior, opus est; dignus, indignus),
 - ablativ vzroka,
 - ablativ kraja (locus, totus),
 - ablativ časa;
- skladnja krajevnih imen.

Didaktična priporočila

Pri obravnavi vsebin se naslonimo na predznanje dijakov iz slovenščine iz osnovne šole, *predlagamo tudi medpredmetno povezavo s slovenščino v gimnaziji*. Obravnavo posameznih sklonov v smislu njihove funkcije primerjamo z rabo posameznih sklonov v slovenščini. Posebej izpostavimo funkcijo oz. pomensko polje latinskega ablativa v odnosu do slovenskega mestnika in orodnika ter pomen zvalnika. Obravnavo priporočamo v 1. letniku.

RABA OSEBNIH GLAGOLSKIH OBLIK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti osebnih glagolskih oblik (jih tvoriti v vseh kategorijah in jih analizirati);
- zna uporabljati osebne glagolske oblike v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu, jih znajo pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino ter jih uporabiti pri pretvorbah).

Vsebine

- čas
 - absolutnost in relativnost,
 - vid,
 - prezent,
 - perfekt,
 - imperfekt,
 - futur I,
 - pluskvamperfekt,
 - futur II,
 - aktivna opisna spregatev;
- način
 - prehodnost (tranzitivnost) in neprehodnost (intransitivnost),

- tvorni način (aktiv),
- trpni način (pasiv);
- naklon
 - povedni,
 - velelni,
 - vezani.

Didaktična priporočila

Glej didaktična priporočila pri podpoglavju Morfologija, tematski sklop Glagol.

RABA NEOSEBNIH GLAGOLSKIH OBLIK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna slovnične lastnosti neosebni glagolskih oblik (jih tvoriti in analizirati);
- zna uporabljati neosebne glagolske oblike v sobesedilu (razume njihov pomen v latinskem sobesedilu, jih zna pravilno prevesti iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino ter jih uporabiti pri pretvorbah).

Vsebine

- nedoločnik (infinitiv)
 - nominalna raba
 - nedoločnik kot osebek,
 - nedoločnik kot predmet,
 - nedoločnik kot povedkovnik;
 - verbalna raba
 - accusativus cum infinitivo (ACI),
 - nominativus cum infinitivo (NCI);
- deležnik (particip)
 - nominalna raba
 - deležnik kot prilastek,
 - deležnik kot predikatnik,
 - deležnik kot povedkovnik;
 - verbalna raba
 - participium coniunctum,
 - ablativus absolutus;
- glagolnik (gerundij);
- gerundiv
 - nominalna raba,
 - pasivna opisna spregatev;
- supin.

Didaktična priporočila

Obravnavo posameznih nedoločnih glagolskih oblik navezujemo na primere rabe v slovenščini in tujih jeziki; *priporočamo medpredmetno povezovanje s slovenščino in tujimi jeziki*. Infinitiv in

njegovo stavčno vlogo naj dijaki/dijakinje spoznajo že v 1. letniku, pri čemer se lahko navezujemo na njihovo predznanje slovenščine iz osnovne šole; prav tako že v 1. letniku opozorimo na supin in njegovo rabo ter pomen supinove osnove, katere podrobnejšo rabo priporočamo v 2. letniku, vsekakor pa ob obravnavi pasiva. Pri obravnavi nedoločnika in nedoločniških konstrukcij (ACI, NCI), ki jo priporočamo v prvem semestru 3. letnika, znova poudarimo vlogo nedoločnika v stavku (kot osebka, predmeta), na kar nujno navežemo vlogo nedoločniške konstrukcije (kot stavčnega člena) v stavku. Obravnavo deležnika in veznega deležnika (participium coniunctum) priporočamo v 2. letniku, vendar opozorimo tudi na njegovo specifično verbalno rabo (ablativus absolutus), katere podrobna obravnava je primernejša v 3. letniku, kar velja tudi za glagolnik in gerundiv.

3.1.3.2 Sintaksa stavka

STAVČNI ČLENI

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna stavčne člene in zna slovenske stavke analizirati do stopnje, ki je potrebna za lažje in globlje dojetje in obvladovanje sintakse latinskega stavka.

PROSTI STAVEK

Cilja

Dijak/dijakinja:

- pozna pomene in rabo konjunktiva v prostih stavkih;
- pozna neodvisne vprašalne stavke tako, da jih prepozna, razume in samostojno tvori (s prevajanjem iz latinščine v slovenščino in iz slovenščine v latinščino).

Vsebine

- neodvisni vprašalni stavki;
- konjunktiv v prostih stavkih
 - hortativni, jusivni in prohibitivni konjunktiv,
 - optativni konjunktiv.

Didaktična priporočila

Rabo latinskega konjunktiva poskušamo na posameznih primerih neodvisnih period kontrastivno navezati na rabo pogojnega naklona v prostih stavkih v slovenščini. Dijake poskušamo seznaniti z rabo konjunktiva v prostem stavku na primerih, ki naj bodo v čim večjem številu vzeti iz izvirnih besedil, da dijaki dobijo kar se da neposredno izkušnjo s prevajanjem iz latinskega jezika. Dijaki dubitativni, potencialni in irealni konjunktiv prepoznavajo s slovnico, če so nanj posebej opozorjeni. Prevajanje naj bo pretežno iz latinščine v slovenščino, obratno le po potrebi oz. za vajo.

ZLOŽENI STAVEK

Cilji

Dijak/dijakinja:

- pozna priredja po vrstah prirednih veznikov, jih prepozna, razume in samostojno tvori;
- pozna rabo časov v odvisnikih do tiste stopnje, ki jo zahtevata razumevanje in samostojno tvorjenje odvisnikov na podlagi temeljnih pravil;
- prepozna in razume sosledje časov v odvisnikih prve stopnje in višjih stopenj odvisnosti, uporabljati pa jo zna le v odvisnikih prve stopnje;
- pozna podredja po načinu vezave z nadrednim stavkom in vrstah podrednih veznikov, tako da jih prepozna, razume in samostojno tvori;
- prepozna in razume odvisni govor prostih in lažjih zloženih stavkov, samostojno pa zna v odvisni govor postavljati samo proste stavke.

Vsebine

- priredje;
- podredje
 - relativna raba časov v indikativnih odvisnikih,
 - sosledje časov (consecutio temporum) v konjunktivnih odvisnikih,
 - sosledje časov v odvisnikih prve stopnje,
 - sosledje časov v odvisnikih višjih stopenj,
 - absolutna raba časov v konjunktivnih odvisnikih,
 - klasifikacija odvisnikov
 - po vezavi:
 - konjunkcionalni (namerni, vzročni, dopustni, pogojni, posledični, časovni, primerjalni),
 - vprašalni,
 - relativni,
 - po stavčnočlenski funkciji:
 - osebkovi,
 - predmetni,
 - prislovni (namerni, vzročni, dopustni, pogojni, posledični, časovni, primerjalni)
 - prilastkovi;
- premi in odvisni govor.

Didaktična priporočila

Upošteevamo predznanje dijakov, ki so ga pridobili pri slovenščini, in gradimo na njem; predlagamo dvojno klasifikacijo odvisnikov, in sicer po vezavi in stavčnočlenski funkciji. Dvojna klasifikacija se je pri pouku uveljavila, smiselna je tudi zaradi vzporednic s slovensko slovnico. Sosledje časov poskušamo ilustrirati s podobnimi primeri iz sodobnih jezikov, ki so vključeni v predmetnik. Dijaki prepoznavajo in razumejo rabo časa in naklona v odvisnikih višjih stopenj odvisnosti le, če so na glagolsko obliko posebej opozorjeni. *Priporočljiva je medpredmetna povezava z učitelji tujih jezikov.* Dijake poskušamo seznaniti z rabo odvisnikov na primerih, ki naj bodo v čim večjem številu vzeti iz izvirnih besedil, da dijaki dobijo kar se da neposredno izkušnjo s prevajanjem iz latinskega jezika. Prevajanje naj bo pretežno iz latinščine v slovenščino, obratno (tvorba in prevajanje iz slovenščine v latinščino) predvsem za vajo. Po absolviranem vsebinskem sklopu je priporočljiva vaja tvorba odvisnikov z več odvisnimi periodami različnih vrst.

RELATIVNA ZVEZA IN RELATIVNI SKLOP

Cilj

Dijak/dijakinja:

- prepozna relativno zvezo, relativni sklop pa le, če je nanj opozorjen.

Vsebini

- relativna zveza;
- relativni sklop.

3.2 Kultura in civilizacija

3.2.1 Književnost

RAZVOJNA OBDOBJA IN KNJIŽEVNE ZVRSTI

Cilji

Dijak/dijakinja:

- pozna razvojna obdobja rimske in latinske književnosti, jih zna časovno opredeliti ter opisati pogloblitve značilnosti jezika in književne ustvarjalnosti vsake dobe;
- pozna vrste rimske književnosti, zna na kratko opisati njihove pogloblitve značilnosti in navesti najpomembnejše avtorje; zaveda se tudi njihovih grških vzornikov in njihovega vpliva.

Vsebine

- Obdobja v razvoju književnosti;
- vrste rimske književnosti
 - poezija:
 - epika,
 - dramatika,
 - tragedija,
 - komedija,
 - lirika,
 - elegija,
 - satira,
 - basen;
 - proza:
 - historiografija,
 - govorništvo in retorika,
 - filozofija,
 - epistolografija,
 - roman,
 - strokovna literatura.

Didaktična priporočila

Gl. skupna didaktična priporočila ob koncu poglavja Književnost.

RIMSKA POEZIJA

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna posamezne avtorje in njihova dela, pri tem pa nekatere avtorje spozna zgolj kot predstavnike zvrsti in pozna njihov vpliv bodisi na sodobnike bodisi na poznejše avtorje, za avtorje, ki so opredeljeni kot (naj)pomembnejši predstavniki zvrsti, pa pozna njihove življenjepisne podatke, glavna dela in njihove značilnosti.

Vsebine

- Epsko pesništvo
 - Livius Andronicus, Naevius, Ennius, Vergilius, Ovidius, Lucanus, Statius;
- didaktična poezija
 - Lucretius, Vergilius;
- bukolična poezija
 - Vergilius;
- pesniška epistula
 - Horatius;
- elegija
 - Catullus, Cornelius Gallus, Propertius, Ovidius;
- epigram
 - Catullus, Martialis;
- lirika
 - Catullus, Horatius;
- satira
 - Lucilius, Horatius, Persius, Iuvenalis;
- basen
 - Phaedrus.

Didaktična priporočila

Gl. skupna didaktična priporočila ob koncu poglavja Književnost.

RIMSKA DRAMATIKA

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna posamezne avtorje in njihova dela, pri tem pa nekatere avtorje spozna zgolj kot predstavnike zvrsti in pozna njihov vpliv bodisi na sodobnike bodisi na poznejše avtorje, za avtorje, ki so opredeljeni kot (naj)pomembnejši predstavniki zvrsti, pa pozna njihove življenjepisne podatke, glavna dela in njihove značilnosti.

Vsebine

- Komedija
 - Plautus, Terentius;
- tragedija
 - Ennius, Seneca Minor.

Didaktična priporočila

Gl. skupna didaktična priporočila ob koncu poglavja Književnost.

RIMSKA PROZA

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna nekatere avtorje in njihova dela, pri tem pa nekatere avtorje spozna zgolj kot predstavnike zvrsti in pozna njihov vpliv bodisi na sodobnike bodisi na poznejše avtorje, za avtorje, ki so opredeljeni kot (naj)pomembnejši predstavniki zvrsti, pa pozna njihove življenjepisne podatke, glavna dela in njihove značilnosti.

Vsebine

- Historiografija
 - Caesar, Sallustius, Livius, Tacitus;
- biografija
 - Cornelius Nepos, Suetonius;
- govorništvo in retorika
 - Cato Maior, Cicero, Seneca Maior, Quintilianus;
- epistolografija
 - Cicero, Seneca Minor, Plinius;
- filozofija
 - Cicero, Seneca Minor;
- roman
 - Petronius, Apuleius;
- strokovna literatura
 - Cato Maior, Varro, Plinius Maior, Aulus Gellius.

Didaktična priporočila

Gl. skupna didaktična priporočila ob koncu poglavja Književnost.

POZNEJŠA KNJIŽEVNOST V LATINŠČINI

Cilj

Dijak/dijakinja:

- pozna nekatere navedene avtorje in njihova dela ter jih zna uvrstiti v obdobje, jih zvrstno opredeliti in opisati glavne značilnosti njihovih del.

Vsebine

- Pozna antika
 - poezija
 - Claudianus, Ausonius;
 - proza
 - Eutropius, Boethius;
- zgodnje krščanstvo
 - Vulgata, Ambrosius, Prudentius, Hieronymus, Tertullianus, Aurelius Augustinus;

- srednjeveški in humanistični avtorji ter njihova dela
 - poezija
 - Carmina Burana;
 - proza
 - Paulus Diaconus, Conversio Bagoariorum et Caranzanorum, Petrus Abaelardus, Thomas Aquinas, Gesta Romanorum, Aeneas Silvio Piccolomini, Petrarca, Erasmus, Epistolarum obscurorum virorum, Adam Bohorič, Janez Svetokriški.

Didaktična priporočila

Pouk književnosti bo obogatilo domače branje v slovenščini, s katerim bo dijak dobil celovitejši vpogled v antično kulturo in civilizacijo ter globljo izkušnjo z vrednotami rimsko-grške antike, pozne antike in evropskega humanizma. Dijak v vsakem letniku izbere eno ali dve izmed navedenih del (glede na svoje sposobnosti in interese po svoji izbiri ali po presoji učitelja), ju prebere v celoti ali v odlomkih, ki jih določi učitelj, ter o tem napiše poročilo. Posamezna poročila so lahko predstavljena v razredu, kar še dodatno poveča možnost, da vsi dijaki spoznajo dela, priporočena za vsak letnik, s katerimi sicer morda ne bi imeli konkretnije izkušnje. Predlagamo seznam besedil, ki pa ga učitelji lahko poljubno prilagodijo:

- 1. letnik
 - Schwab, Najlepše antične pripovedke,
 - Schalk, Pripovedke o rimskih bogovih in junakih,
 - Grant, Miti starih Grkov in Rimljanov,
 - Ezop, Basni,
 - Plutarh, Življenje velikih Rimljanov;
- 2. letnik
 - Plavt, Hišni strah, Amfitruo, Bahavi vojščak ali Komedija o loncu,
 - Terencij, Evnuh ali Dekle z Androsa,
 - Cezar, Galska vojna,
 - Plinij, Pisma,
 - Ovidij, Metamorfoze;
- 3. letnik
 - Rimska lirika, izbor Kajetan Gantar,
 - Vergilij, Eneida, Bukolika in Georgika ali pesmi v zbirki Lirika,
 - Salustij, Vojna in prevrat,
 - Tacit, Anali,
 - Petronij, Satirikon,
 - Apulej, Zlati osel,
 - Katul (zbirka Mojstri lirike);
- 4. letnik
 - Horacij, Izbrane pesmi in O pesništvu,
 - Seneka, Pisma,
 - Ciceron, Največje dobro in največje zlo,
 - Avguštin, Izpovedi.

3.2.2 Kulturno-civilizacijske teme

Cilji

Dijak/dijakinja:

- ob branju izvirnih besedil ter študiju grško-rimske kulture in civilizacije spoznava kulturno-civilizacijske vsebine, ki tako postanejo sredstvo posameznikove jezikovne akulturacije;
- posamezne kulturno-civilizacijske teme pozna do take stopnje, da jih lahko samostojno na kratko stvarno in problemsko predstavi, opiše in razloži oz. našteje ali navede nekaj značilnih primerov;
- na podlagi takó pridobljenih poglobljenih informacij vzročno-posledično vrednoti in analizira kulturno-civilizacijske raznolikosti in podobnosti evropske preteklosti in sedanjosti.

Vsebine

- Kultura klasične (zlasti rimske) antike
 - rimski odnos do grške kulture; helenizacija Rima, faze, nosilci (Scipion mlajši, filhelenstvo),
 - rimski odnos do drugih ljudstev (Grki, Kartažani, Orient, Galci, Germani),
 - politična ureditev rimske države (tipi državnih ureditev v antični politični teoriji, cursus honorum),
 - rimska vojska (ureditev),
 - rimska religija;
- grška mitologija in rimska legendarna zgodovina
 - grški miti v vlogi ustanovitvenih legend o Romulu in Remu,
 - sprejemanje tujih kultov (grška božanstva, Izidin kult, orientalski kult),
 - rimski imperij v odnosih z judovstvom in krščanstvom,
 - familia: odnos med spoloma, socialni položaj sužnjev, ljubezensko življenje, pojmovanje individualnosti in osebne svobode,
 - rimska imena,
 - exempla maiorum,
 - otium – negotium, intelektualno delo,
 - položaj in vloga šolstva,
 - knjiga – pomen v rimski družbi in pojav elitizma v rimski literarni kulturi,
 - gledališče,
 - obdobja in stvaritve rimske upodablajoče umetnosti,
 - vsakdanje življenje v Rimu in provincah,
 - Rimljani na Slovenskem;
- latinska kultura v srednjem veku in renesansi
 - romanizacija Evrope,
 - renesansa in humanizem: rimski ideal humanitas in humanizem;
- dediščina grško-rimske antike in latinske srednjeveške kulture
 - navzočnost latinske leksike, sintakse in izraznih vzorcev v slovenščini in drugih jezikih,
 - preobrazbe antičnih pojmov in vrednot v novem veku,
 - latinski pregovori in reki,
 - posamezne kulturno-zgodovinske epohe v odnosu do grško-rimske antike:
 - grško-rimski mit v slovenski in svetovni literaturi, glasbi in likovni umetnosti,

- Vodnik, Prešeren,
 - *zgodovina prevajanja antične književnosti na Slovenskem;*
- *dediščina rimskega prava.*

Didaktična priporočila

Pouk književnosti in kulturno-civilizacijskih vsebin naj bo sočasen z učenjem jezika že od 1. letnika. Učitelj naj uporablja najrazličnejše oblike in metode ter čim bolj spodbudi samostojno delo dijakov.

4 PRIČAKOVANI DOSEŽKI/REZULTATI

Pričakovani dosežki izhajajo iz zapisanih ciljev, vsebin in kompetenc. Za doseganje pričakovanih dosežkov poskrbi učitelj z načrtovanjem in izvedbo pouka, dijaki pa svojim delom (gl. poglavje Didaktična priporočila, podpoglavje Domače delo). Pričakovani dosežki so zapisani splošno, torej se predvideva, da jih bodo dijaki dosegli v različnem obsegu in na različnih stopnjah.

Ob koncu šolanja dijak:

- obvlada osnovno besedišče, potrebno za razumevanje, prevajanje in interpretacijo klasičnega latinskega besedila;
- pozna morfološke in sintaktične zakonitosti latinskega jezika, tako da samostojno analizira latinsko besedilo po posameznih komponentah;
- prepozna osnovne stilistične značilnosti posameznih del različnih avtorjev;
- dela, ki jih bere v latinščini, obravnava kot zaključena, celovita, vsebinsko in stilistično dovršena besedila, ki bralcu sporočajo nekatere vsebine na različnih ravneh;
- dela, ki jih bere bodisi v latinščini bodisi slovenščini, interpretira tudi v širšem zgodovinskem in kulturnem kontekstu;
- problemsko obdeluje različne vsebine ne le s področja latinščine, temveč – širše vzeto – iz humanistike ali družboslovja;
- se tekoče izraža tudi v materinščini, do katere je zaradi razvitega čuta za splošne jezikovne zakonitosti še bolj občutljiv;
- primerja kulturne in civilizacijske značilnosti svojega okolja s kulturno-civilizacijskimi pridobitvami grško-rimske antike.

Ob vsem tem dijaki razvijejo tudi vrsto procesnih znanj, ki z vsebinami, predstavljenimi pri pouku latinščine, niso neposredno povezana, vendar so v njih implicitno prisotna ali pa jih pouk latinščine predvideva kot temeljno delovno orodje:

- analitični, strukturirani pristop k reševanju različnih vsebin in problemov;
- sposobnost abstraktnega razmišljanja;
- uporaba različnih gradiv (slovarjev, slovníc, sekundarnega gradiva, enciklopedij);
- kritično branje strokovnih in poljudnih besedil.

Najtežje opredeljivi dosežki so obenem morda najdragocenejši: ob pouku latinščine – zlasti ob branju izvirnih besedil – bodo dijaki razvili močno zavest o človeku kot posamezniku, ki ga bistveno zaznamuje specifične razmere nekega okolja in obdobja. Stik z mislimi posameznikov, ki so v svojem okolju in času ustvarili literarne presežke, ki so kljubovali več tisoč letom pozabe in ki jih vedno znova oživljajo ter vsakokrat ponotranjijo poznejše generacije, je neprecenljiva izkušnja. Pripadnikom sodobne generacije namreč ta izkušnja nedvoumno sporoča, da so avtorji teh misli sicer res že stoletja prah, da pa njihova razmišljanja neskončno časovno in prostorsko razdaljo med našim in njihovim časom, našim in njihovim svetom delajo tako rekoč nezatno – na videz

neskončen prepad med našim in antičnim svetom je tako le neznatna vrzel, tem bolj zato, ker sodobni človek ob branju antičnih besedil spozna, da se osebne stiske ali pa čustva vznesenosti antičnega človeka tako rekoč v ničemer ne ločijo od podobnih doživljanj sodobnega človeka.

Eden največjih dosežkov latinščine kot celovitega, interdisciplinarnega predmeta bo torej spoznanje dijakov o antičnem človeku, ki se od njih samih na videz neskončno razlikuje, a jim ga njegova notranjost povsem približa – torej zavest o drugačnosti in sočasni podobnosti, ki jo bodo tako laže aplicirali na svoje venomer prisotne okoliščine.

5 MEDPREDMETNE POVEZAVE

V klasični gimnaziji in gimnaziji se latinščina najtesneje povezuje s poukom materinščine. Brez sočasne (komparativne in kontrastivne) obravnave jezikovnih pojavov v slovenščini in latinščini ni mogoče doseči vseh zastavljenih učnih ciljev. Uspešno učenje latinščine, to je jezika, ki sicer ni namenjen za neposredno sporazumevanje (in torej pošiljatelj sporočila njegove razumljivosti ne more preveriti pri prejemniku), mora namreč temeljiti na razumski, logični analizi in sintezi, torej na razumevanju jezikovnih pojavov in doslednem obvladanju slovničnih pravil. Med cilji učenja latinščine je tudi njena metajezikovna vloga (spoznavanje jezikovnih splošnosti), ki temelji na sinhronem in diahronem primerjanju jezikovnih pojavov. Trdna povezovalna nit med obema predmetoma so tudi sledi latinščine v slovenščini na ravni besedišča (tujke latinskega izvora in latinizmi), te pa poleg globljega, pomensko analitičnega razumevanja tujk razvijajo tudi jezikovno občutljivost: sposobnost razlikovanja, ki je nujen pogoj za sposobnost povezovanja. Še posebno pa slovenščino in latinščino povezuje preučevanje vpliva antike (grške in rimske književnosti ter grško-rimske mitologije) na slovensko in svetovno književnost, še zlasti ker historični pristop pri pouku slovenščine dijaku približa antiko v obdobju, ko je starostno (razumsko, čustveno in izkustveno) nanjo najmanj pripravljen.

V klasični gimnaziji je latinščina najtesneje povezana s poukom grščine. Čeprav se od grščine razlikuje tako po splošnih in delno operativnih ciljeh kot po načinih obravnave posameznih delov učne snovi, dijak pri pouku latinščine in grščine spoznava jezikovne in družbene pojave, ki so si časovno blizu in jih povezuje precejšnja oddaljenost od našega časa. Pri obeh predmetih sta si blizu zlasti načina jezikovnega poučevanja, zato se z vzporednim delom dodatno utrjuje in razvija jezikovna zavest. V klasični gimnaziji lahko pouk grščine razbremeni latinščino nekaterih učnih vsebin, ki se nanašajo na grško antiko in jih mora v programu brez grščine prevzeti pouk latinščine. Antika je namreč enkratna, neponovljiva in nedeljiva splet grške in rimske kulture in civilizacije, v kateri brez poznavanja grških prvin ni mogoče v celoti doumeti niti rimskih elementov.

Latinščina se navezuje tudi na pouk sodobnih tujih jezikov. Kontrastivno in komparativno primerjanje jezikovnih pojavov še bolj utrjuje njihovo razumevanje v vseh primerjanih jezikih ter razvija zavest o genetski, kontaktni in tipološki sorodnosti jezikov oz. o splošnejših jezikovnih zakonitostih. Analiza besedišča latinskega izvora (raziskovanje etimologije besed in preučevanje sprememb njihovega pomena) pa je neprecenljiv vir za razumevanje povezanosti jezika in družbenih pojavov skozi prostor in čas.

Latinščina se s svojimi kulturno-civilizacijskimi vsebinami povezuje s poukom zgodovine, prav tako pa tudi filozofije, sociologije in psihologije. Minule dogodke in nekdanje vrednote nenehno primerja s sodobnimi in tako pri dijakih razvija občutek o nedeljivi povezanosti preteklosti in sedanjosti ter o spremembi kot tisti razvojni stalnici, ki nas bi morala največ naučiti o vzročno-posledični soodvisnosti vseh pojavov ter strpnem razumevanju in sprejemanju drugačnosti.

Ne nazadnje se latinščina povezuje tudi z vsemi drugimi splošnoizobraževalnimi predmeti, ker uči bolje razumeti terminologijo posameznih ved in ker s svojim diahronim pristopom opozarja tudi na njihov zgodovinski razvoj. Tako privzgaia intelektualni dvom, ki je temelj kritičnega mišljenja, in relativizira absolutnost današnjega vedenja. S tem razvija skromnost kot vrednostno načelo, ki je najmanj agresivno, hkrati pa najbolj spodbuja iskanje novega.

6 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Jezikovnih spretnosti ni mogoče usvojiti brez sočasne pridobitve nekaterih zunajjezikovnih znanj, saj je jezik socialno-kulturni fenomen: za razumevanje leksičnih in njim nadrejenih jezikovnih enot in njihovo pravilno rabo je treba poznati tudi socialne in kulturne konvencije nekega okolja in dobe. To pa je mogoče samo, če učenje izhaja iz konteksta oz. vsebinsko integralnega besedila, ne pa slovnične oblike (prevlada sintagme nad paradigmo, t. i. kontekstualni pristop); tovrstni pristop k poučevanju uresničujemo skozi t. i. kontekstualno metodo, ki za učno izhodišče postavlja vsebinsko celostno latinsko besedilo in temelji na hkratni obravnavi slovničnih in kulturno-civilizacijskih vsebin. Seveda pa ohranja tudi prvine dejavne rabe jezika, zlasti v obvladovanju besedišča in osnovnih oblikoslovnih obrazcev.

Ker je latinščino njen zgodovinski razvoj vgradil v vse evropske jezike, se metoda učenja s primerjanjem jezikovnih pojavov ponuja kar sama po sebi. In ker ima latinščina več kot dvatisočletno zgodovino, je diahroni pristop didaktični *sine qua non*. Obe značilnosti latinščino utemeljujejo kot nekakšen metajezik, ki znanje jezika nadgrajuje z znanjem o jeziku. Pri učenju slovnice z metodo kompariranja in kontrastiranja jezikovnih oblik in struktur v latinščini in sodobnih jezikih (materinščini in tujih) se razkrijejo splošnejše jezikovne zakonitosti, pri učenju leksike pa latinščina uvaja dijaka v študij leksikologije, semaziologije, semantike in etimologije.

Učitelj je torej zdaj bolj spodbujevalec in organizator dijakovega učenja kot poučevalec in ocenjevalec. Čeprav tudi razlaga in ocenjuje, naj dijake predvsem navdušuje in usposablja za učenje ter jih opozarja na kakovost njihovega znanja.

Priporočamo, da se vsebine obravnavajo tako, da dijak z nekaterimi temami prihaja v stik večkrat in ob različnih priložnostih (isti pojem obravnavamo večkrat, ga poglobimo, obravnavamo z drugih zornih kotov ipd.); kjer to okoliščine dopuščajo, naj bodo vsebine ilustrirane z izvirnimi besedili, katerih zahtevnost naj učitelji po potrebi prilagajajo stopnji znanja dijakov.

Če okoliščine to dopuščajo, naj učitelji dijake vsaj seznanijo tudi s posebnimi znanji (PZ), vsekakor pa morajo biti s temi znanji seznanjeni (vsaj v 4. letniku) dijaki, ki so latinščino izbrali za maturitetni predmet, in tisti dijaki, ki zaradi narave izbranega študija čutijo, da jim bodo posebna znanja pri izbranem študiju v korist.

Izbirne vsebine (I) niso obvezni del učnega načrta, vendar lahko dijaki v dogovoru z učiteljem iz teh vsebin pridobijo izredno oceno.

Pouk naj bo usmerjen v dijake in proces učenja. Sistematično naj razvija dijakove trajne jezikovne in spoznavne sposobnosti ter vodi k samostojnemu učenju. Dijake naj spodbuja k dejavnemu sodelovanju in razmišljanju o tem, kako se česa najučinkoviteje naučijo.

Učitelj najlaže doseže dejavno sodelovanje dijakov tako, da pri pouku uporablja čim raznovrstnejše oblike dela ter pri tem ustvarja miselno in čustveno napetost, ki izzove razum in srce dijakov. Nova snov naj jim bo zato predstavljena kot uganka, ki jo rešujejo ob učiteljevi pomoči (povezovanje novega znanja s starim), ne pa kot novo učno dejstvo. Reproductivno in receptivno učenje naj se čim bolj umakneta produktivnemu. Dijakom naj bo snov predstavljena tudi tako, da se bodo z njo čim lažje identificirali in ob njej razvijali svojo sposobnost empatije. Pri vsaki obravnavani snovi in ob vseh oblikah učne dejavnosti naj učitelj dijakom pomaga osmisliti cilj. Učenje bo namreč precej uspešnejše, če bodo dijaki razumeli njegove konkretne, oprijemljive rezultate.

Dijakovo samostojnost učitelj najbolj razvija tako, da ga uči, kako se mora učiti. Glede na to dijake nenehno opozarja na miselne operacije, ki so potrebne, da bodo neko snov razumeli in usvojili. Zlasti jih uči razlikovati bistveno od nebistvenega in smiselno od nesmiselnega ter misliti sistematično na podlagi organiziranja informacij v hierarhično urejene mreže. Pri tem so neprecenljivega pomena miselni vzorci, ki naj jih dijaki izdelujejo pri jezikovnem in kulturno-civilizacijskem pouku.

6.1 Besedišče

Besedišče: ker se latinskih besed ni mogoče učiti tako kot besedišča sodobnih jezikov, saj njihovih pomenov ne podpira dejavna raba (poslušanje), mora poučevanje besedišča temeljiti na asociativnem učenju. Dijaki naj nove latinske besede povezujejo z njihovimi izrazi v materinščini in sodobnih tujih jezikih, zapomnijo naj si jih iz izvornih citatov in ustaljenih rekel, urejajo naj jih v besedne družine tako po pomenskih in etimoloških kot tudi po morfoloških in sintaktičnih merilih. Učenje besed naj izhaja iz konteksta in naj bo že od začetka čim bolj frazeološko.

Besedišče naj učitelj sproti preverja pisno in ustno, preverjanje pa naj tudi ocenjuje, in to ne samo kot integrativni element jezikovnih vaj, ampak tudi kot posebno nalogo.

6.2 Slovnica

Slovnica: Učenje slovnice naj temelji na nenehnem komparativnem in kontrastivnem primerjanju z materinščino in tujimi jeziki. Učitelj naj uporablja čim raznovrstnejše jezikovne vaje:

- naloge izbirnega tipa (izbiranje pravilne oblike);
- odgovori da/ne;
- odgovori pravilno/napačno;
- naloge dopolnjevanja (s posameznimi besedami ali deli stavkov);
- naloge pretvarjanja (besede v pravilno obliko, ene konstrukcije v drugo);
- naloge združevanja (prostih stavkov v zložene, premege v odvisni govor);
- naloge popravljanja napak;
- naloge sestavljanja vzporednih besedil;
- naloge prevajanja (iz latinščine v slovenščino, tudi iz slovenščine v latinščino).

Posebno opozorilo je potrebno pri vajah prevajanja iz slovenščine v latinščino. Te so zgolj del jezikovnega pouka, ne pa cilj same po sebi. Zato naj bodo takó zastopane tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja, torej s primerno zoženim pomenom znotraj posamičnega teksta znanja in le s temeljnim besediščem, saj namen teh nalog ni preverjanje dejavnega obvladovanja besed, ampak jezikovnih oblik in struktur.

Najpomembnejša didaktična zahteva v zvezi z domačimi nalogami je povezana z njihovim obsegom in zahtevnostjo. Te naj nikakor ne bodo niti predolge niti prezahtevne, saj to dijake najbolj odbija. Največja spodbuda za domače delo bo namreč prav občutek obvladljivosti.

Pri načrtovanju svojega in dijakovega dela naj učitelj upošteva, da mora najmanj 60 % razpoložljivega časa nameniti za urjenje in ponavljanje ter utrjevanje in poglobljanje znanja (v ta čas je všteto tudi učiteljevo preverjanje in ocenjevanje); približno 30 % časa je namenjenega za uvažanje in razlago nove snovi v obsegu obveznega minimalnega standarda, 10 % časa pa je na razpolago za individualizacijo pouka oz. posebne interese po odločitvi učitelja in izbiri dijakov.

6.3 Književnost in kulturno-civilizacijske teme

Pouk književnosti in kulturno-civilizacijskih vsebin naj poteka sočasno z učenjem jezika od 1. letnika. Za spoznavanje kulture in civilizacije naj učitelj pripravi vrsto vsebin, s katerimi bo sledil vsebinam, predpisanim v učnem načrtu, v te vsebine pa naj čim bolj vključuje tudi samostojno delo dijakov in dijakinj. Učitelj naj tako dijakom pomaga premagati dvatisočletno časovno in miselno oddaljenost, tako da – tudi s slikovnim materialom in konkretnimi arheološkimi ostanki – spodbudi dijakovo sposobnost življenja v preteklost in aktualizira veljavnost nekdanjih kulturno-civilizacijskih vzorcev. To naj dijaki poskušajo doseči s čim več samostojnega dela: s pripravo interpretacij, referatov ali poročil. V štirih letih naj vsak dijak izdela vsaj eno seminarsko nalogo.

6.4 Domače delo

Domače delo – domače naloge – je integralni del šolskega dela in je pri vsakem jezikovnem procesu izjemnega pomena. Domače naloge so osnovni vzvod, s katerim učitelj spodbuja samostojno učenje in razvijanje dijakove zavesti o lastni odgovornosti do svojega znanja, obenem pa tudi povratna informacija o stopnji doseženega znanja.

Domača naloga naj bo izhodišče za delo v naslednji uri, zato mora biti smiselno načrtovana, njen namen pa je predvsem utrjevanje znanja, pridobljenega v tekoči uri oz. tekočem vsebinskem sklopu. Domača naloga ne sme presegati smiselnega odstotka časa, porabljenega za šolsko delo, zato mora učitelj upoštevati različne zmožnosti dijakov.

Pri pregledu domače naloge konstruktivno ocenimo napake in jih poskušamo uporabiti kot eno od sredstev učenja, saj nam pomagajo najti težave, ki jih imajo dijaki pri usvajanju novih vsebin. Obenem razvijamo strategijo pravilnega reševanja posameznih zastavljenih problemov.

7 VREDNOTENJE DOSEŽKOV

Preverjanje znanja je integralni del pouka; je proces zbiranja informacij o doseženem znanju dijakov oz. njihovih sposobnostih razumevanja in samostojne rabe jezikovnih vzorcev v novih okoliščinah. S preverjanjem znanja dobi dijak povratno informacijo o kakovosti svojega znanja in uspešnosti svojega učenja. Hkrati je to tudi podlaga učitelju pri odločanju o nadaljnjem delu.

Obvezna načina preverjanja in ocenjevanja znanja pri latinščini sta pisno in ustno. Dijak naj bi bil v vsakem ocenjevalnem obdobju najmanj enkrat in največ dvakrat pisno ocenjen, ustno pa dvakrat (nikakor pa ne manj kot enkrat) v ocenjevalnem obdobju. Poleg uveljavljenih oblik pisnega in ustnega preverjanja znanja, ki mora biti sprotno in etapno, lahko uporabimo tudi druge oblike; dijak lahko oceno pridobi z zagovorom domačega dela (domačega branja, poročil, referatov, seminarskih nalog, projektnih nalog itd.), sprotnim krajšim preverjanjem znanja (leksika, morfološke vaje) ipd.

Pri spremljanju in preverjanju znanja predlagamo upoštevanje nekaterih osnovnih smernic:

- znanje preverjamo in ocenjujemo sproti;
- kriteriji naj bodo jasni, vnaprej določeni in natančno predstavljeni staršem;
- preverjanje naj bo čim raznovrstnejše in dejavnejše; s tem dijake spodbujamo k dejavni odgovornosti za lastno znanje;
- dijak naj v šolskem pridobi vsaj štiri pisne ocene in dve ustni;
- pri ustnem ocenjevanju znanja preverjamo predvsem tiste vsebine, ki jih pri pisnem ne moremo preveriti enako temeljito. Dijak naj torej pri ustnem preverjanju znanja dokaže več kot zgolj uporabno znanje; pokaže naj razumevanje snovi, sposobnost reševanja problemov, povezave različnih vsebin;
- za ustno preverjanje znanja naj bo namenjenega dovolj časa, pri tem pa moramo dijaku omogočiti (npr. s podvprašanji), da pokaže ustrezno znanje;
- sprotno kratko preverjanje znanja se ne ocenjuje z oceno v redovalnici, pač pa daje učitelju in dijaku orientacijo o trenutni ravni dijakovega znanja;
- besedišče naj učitelj sproti preverja pisno in ustno;
- učitelj mora dijakom omogočiti, da pridobljeno oceno popravljajo oz. izboljšujejo;
- končna letna (sumativna) ocena naj temelji na vnaprej določenih in dijakom znanih razmerjih med vrednostmi posameznih vrst ocen (pisno : ustno : izdelki). Priporočljivo je, da imajo največji delež ocene, ki so po svoji medsebojni primerljivosti najobjektivnejše, to so ocene šolskih pisnih izdelkov. Ocene, pridobljene z ustnim spraševanjem, so dovolj objektivne le, če dijaku lahko zastavimo več vprašanj, na katera strnjeno odgovarja dalj časa. Ocene za domače pisne izdelke in njihove predstavitve naj bodo odločilne toliko, kolikor je mogoče ugotoviti oz. izmeriti samostojnost dijakovega dela.

GIMNAZIJA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

